

Att pressa växter & ta belägg

TEXT & FOTO: OLA LÖFGREN

Att samla belägg blir mer och mer ovanligt, men i många fall kan det vara viktigt för artbestämningen. Här får du lära dig mer om varför belägg kan vara av betydelse.

Gräpapperstorkning söder om Vuoggasčearru (24 kilometer västnordväst om Karesuando) Torne lappmark 26 juli 2017. Vid tillfället rådde solsken och svag vind, perfekta förhållanden för gräpapperstorkning.

Sannolikheten att du som läser den här artikeln är van vid att pressa växter är kanske inte alltför stor, jag kan förstås ha fel och erkänner att det bara är en gissning. Men det är en gissning jag gör mot bakgrund av att växtpressning inte är något som dagens botanikintresserade i allmänhet ägnar så mycket uppmärksamhet. Delvis kan detta nog bero på föreställningen att ett fotografi av en växt fungerar lika bra. Något som för vissa ändamål kan vara sant, men definitivt inte för andra.

Givet att många idag inte känner sig hemma med att pressa växter, borde jag kanske ha inlett den här artikeln med en översikt över växtpressandets ändamål, teknik och material. Men ... nej. Jag avstår från det, av den enkla anledningen att det redan finns en bra och lätt tillgänglig beskrivning av hur man gör detta. Allt som behövs är att man söker upp informationen som finns på Biologiska museet vid Lunds universitet här: biologi.lu.se/biologiska-museet/botaniska-samlingar/pressa-vaxter

I resten av den här artikeln upprepar jag nästan inget av vad Biologiska museet skriver. Istället gör jag först bara några personliga reflektioner kring växtpressning, och övergår därefter till presentationen av tre belägg jag själv samlat. Om någon skulle tolka artikeln som ett försök att stimulera fler till mer växtpressande, så är det kanske en inte alltför stor missuppfattning.

Det finns förstås inget facit över "godkända" anledningar att samla och pressa växter. Men om jag försöker summera de argument som motiverar mig själv att göra det, vill jag ta med följande:

- För att sätta rätt namn på en okänd eller osäker växt behöver jag ta hem växten, så att jag kan granska den mer noggrant än jag kan göra i fält.
- Jag hoppas kunna överraska mig själv ibland genom att kanske hitta nya, intressanta detaljer i utseendet hos en växt jag egentligen tycker att jag redan kan.
- Jag vill bidra med material till forskning.
- Det är roligt och ger estetiska upplevelser att hantera och titta noga på "riktiga" växter.

Jag är själv bara en intresserad fritidsbotanist och har inget behov av växter som forskningsmaterial. Men jag inser att min tredje punkt i själva verket kan ses som "alias" för en hel rad olika användningar av växter för forskning med skilda syften.

Att ta med växter hem för granskning innebär förstås inte nödvändigtvis att man pressar och behåller precis allt, efter kontroll hemma av en medtagen växt är jag ofta nöjd och kan slänga den. Men ganska ofta vet jag inte vid insamlingstillfället vad jag kommer att vilja spara mer varaktigt, och är jag ute på en längre tur måste allt som tas med hem för granskning också pressas av rena hållbarhetsskäl, annars skulle det hinna bli odugligt som studiematerial innan jag är hemma igen.

Pressa växter i fält

Vill man ha växter med sig hem från en lite längre tur i fält får man ta växtpressen med sig. Förutom att själva pressen då behöver vara lätt och oöm måste man i förväg bedöma behovet av gråpapper och lakan (pappersarken man lägger växterna mellan) som ska med. Pressen med sitt innehåll av papper och växter måste också skyddas från fukt utifrån med en tålig pack-

Rullväxtpress.

Växtpress av fälttyp.

påse. Själva pressandet är inte annorlunda än hemma, men ett moment som kräver lite mer engagemang i fält är torkningen av gråpapper – tar vinden med sig gråpapper kan det bli lång promenad för att hämta tillbaka dem.

Skogsfibblor,
Hieracium
sect *Hiera-*
cium. Belägg
OL2024:274.
Torne lappmark,
Kaisepakte,
1,12 kilometer
västsydväst om
järnvägsstationen.

Pressade växter – tre exempel

Örter

Det är inte lätt att hitta enbart en representant för hela gruppen örter, men just här får det bli någon hökfibbla *Hieracium* inom sektionen skogsfibblor *Hieracium* sect. *Hieracium* (exakt vilken art har jag faktiskt ingen aning om). Jag samlade dem vid en atlasinventering i örtrik fjällbjörkskog på södra sidan av Torneträsk. Det var en vacker lokal av bäckravinkarakter. Jag minns hur jag närmade mig platsen norrifrån, när jag i motljus plötsligt upptäckte den samlade gruppen av fibblor stå och lysa intensivt gula. De stod verkligen ut mot en annars ganska mörk bakgrund och jag uppfattade redan på håll att blomkorgarna var ovanligt stora och korgfjällen mycket mörka. Det är nog den starkaste upplevelse jag kan minnas där fibblor stått för huvudrollen.

Att pressa fibblor är inte speciellt svårt. Ibland krävs det att man viker stjälkarna för att växten ska få plats, i mitt fall slapp jag det med en hårsman. En sak man märker är att många fibblor har klubbiga glandler, vilket gör att speciellt blomkorgarna kan fastna vid lakanet. Man får därför vara försiktig om man behöver öppna lakanet för kontroll eller justering, så att inte hela växten rycks med i rörelsen. När torkningen av belägget gått längre avtar glandlernas klubbighet. Men till skillnad från till exempel dagdkåpor, som jag ofta upplever torkar snabbare än jag väntat mig, torkar fibblor i allmänhet något långsamt. Dels beror det förstås på att de tjocka korgarna håller kvar fukt ett tag, dels på att bladen tar lite mer tid på sig att torka än kåpeblad. Att bladen på fibblor bleknar vid pressning är vanligt och även att bladen kan få violetta fläckar, vilket kanske kan anas på bilden av mitt belägg.

Stråväxter

Gräset som får representera gruppen stråväxter är ett sengröe *Poa palustris* samlad i samband med en atlasinventering cirka 32 kilometer nordväst om Jokkmokk. Sengröe växer ofta nära och ibland blandat med den betydligt vanligare arten lundgröe *Poa nemoralis*. Att säkert skilja arterna åt i fält är inte så lätt, men med lite vana uppfattar man ofta redan på håll att sengröe har en lite yvigare vippa. Karaktären står i samband med att nästan alla småax i sengröets vippa har åtminstone ett kort skaft, medan en andel småax hos lundgröe är så gott som oskaftade. Skillnaden är inte stor, men tillräcklig för att ge vippor av lundgröe ett lite mer gytttrat utseende. Det finns även andra karaktärer som gör att man på plats ofta kan utesluta att det är lundgröe. Men för att säkert avgöra om det man hittat är sengröe eller kanske till och med lappgröe *Poa nemoralis* × *palustris* – den ännu ovanligare hybriden mellan lundgröe och sengröe – krävs en noggrann granskning av detaljer som inte går att se med lupp i fält. Ett belägg måste alltså pressas och tas med hem.

Eftersom stråväxter vanligen innehåller väldigt lite fukt hör de till de allra lättaste växterna att pressa. Om stråna dessutom är smala och torra, som mitt sengröe-belägg, kan man rent av föreställa sig att man inte behöver byta gråpapper över huvudet taget efter att växten lagts i pressen. Men även om växten verkar torr, bör ändå minst ett gråpappersbyte göras; småax och tjocka delar av strånas bas kan fortfarande vara lite fuktiga invändigt efter att strån och blad torkat. En del kraftiga stråväxter, till exempel vissa storvuxna starrar, har också karaktä-